

معیارهای ارزیابی طرح‌های احیای فضاهای طبیعی درون شهری

مریم یوسفی نجف‌آبادی^۱

چکیده

روند فزاینده توسعه شهری، رشد سریع شهرها و بی‌توجهی به ویژگی‌ها و مؤلفه‌های طبیعی بستر در این روند، موجب تخریب و نابودی بسیاری از عوامل طبیعی، حضور ناسالم آن‌ها در میان بافت شهری و ایجاد مشکلات زیست‌محیطی شده است. درحالی‌که توجه به پتانسیل‌های طبیعی و ویژگی‌های اکولوژیکی بستر در فرایند شکل‌گیری و توسعه شهر، علاوه بر ایجاد محیط‌زیستی سالم می‌تواند عامل ارتقاء دهنده کیفیت‌های محیطی و زیبایی‌شناسانه و هویت بخشی به منظر شهری باشد. در سال‌های اخیر افزایش توجه مدیریت شهری در روند توسعه کلان‌شهر تهران، به موضوع احیای اندام‌واره‌های طبیعی شهری به‌ویژه رودخانه‌ها، نشانگر درک ضرورت این موضوع است. با این وجود، بررسی پروژه‌های انجام‌شده تحت عنوان ساماندهی رودخانه‌ها و مقایسه با نمونه‌های موفق جهانی حاکی از برداشتی نادرست از موضوع بوده و نتایج مورد انتظار در ابعاد زیست‌محیطی و کیفیت محیط شهری حاصل نشده است. این مقاله می‌کوشد با مطالعه مفاهیم منظر شهری، هویت اندام‌های طبیعی، حیات سالم اکولوژیکی و کیفیت‌های محیط شهری به تبیین مهم‌ترین جنبه‌ها در زمینه حضور اندام‌های طبیعی در شهر بپردازد. در نتیجه این مطالعات معیارهایی را برای سنجش کیفیت حضور اندام‌های طبیعی در شهر، در اختیار قرار می‌دهد که شامل موارد زیر است:

- ارزیابی ساختار منظر بر اساس جنبه‌های اکولوژیکی و مترهای اکولوژی منظر
- ارزیابی کیفیت‌های اجتماعی-فرهنگی و اصول زیباشناختی
- ارزیابی کیفیت‌های خلق‌شده در زمینه‌های عملکردی و ابعاد پایداری

در انتها از طریق بررسی بوستان نهج‌البلاغه به‌عنوان نمونه موردی، این معیارها به آزمون گذاشته شده، از طریق آن راهکارهای عملی جایگزین برای ساماندهی این‌گونه پروژه‌ها با اهداف موردنظر این مطالعه به‌ویژه دستیابی به حیات اکولوژیکی سالم و خلق مکان شهری مطلوب ارائه شده است.

واژگان کلیدی

معماری منظر، کیفیت مکان شهری، اندام‌های طبیعی درون شهری، اکولوژی منظر، اکولوژی شهری